

ОТАДЕ КРИЗАТА ОЈАЧУВАЊЕ НА ЈАВНОТО! [Rilling]

Автор: проф. Рајнер Рилинг – Берлин (2009)

Превод од англиски: м-р Д. Апасиев (2011)

ABSTRACT

Д-р Рајнер Рилинг (Rainer Rilling / 1945) е професор по социологија на Марбуршкиот универзитет (Philipps-Universität Marburg), како и истражувач на германската фондација Роза Луксембург (Rosa Luxemburg Stiftung: www.rosalux.de) – којашто има преку 200 партнери од над 50 земји, како и 14 интернационални канцеларии ширум светот. Текстот изворно е објавен во Policy Paper 5/2009 во издание на RLS, а набавен од страна на преведувачот од штанд на Европскиот социјален форум (ESF) одржан во Истанбул, Турција (1–4 јули 2010). Преводот од германски на англиски е на Eric Canepa (Florence); додека, пак, преводот од англиски на македонски е селектиран – со оглед на тоа што изворниот текст е прилично голем за целосно објавување.

ВОВЕД

Со децении наназад **приватизацијата** беше дел од секојдневната практика на економско-сопственичката политика. Но, сега таа треба да се подвргне на суштинска анализа и критика, која ќе покаже дека ветувањата на *неолибералната приватизациона политика*, изразена преку термините за „дебиروقратизација, пораст на ефикасноста, заштеда на трошоците, намалување на цените, децентрализација“ или дури и „демократизација“ – не беа исполнети! Наместо тоа, сега имаме мноштво од проблематични последици, како на пример, де-демократизацијата или растечката нееднаквост меѓу луѓето.

Светската економска криза (2008–2009) ја демистифицира оваа политика како политика која е еномно потенцијална за создавање кризи. Како и да е, ако алтернативите на ваквата политика се проблем, тогаш следствено – *неизвесноста* станува последица! Какви концепти треба да се употребат за да се прифатат овие алтернативи? Бидејќи ако ние не успееме да изградиме ефективен контра-концепт на „приватното“ и на „приватизацијата“ и, исто така, ако не креираме концептуален политички контрапункт за идентификација на реториката и политиката на „приватното“, опозицијата на приватизационата политика ќе биде прилично скудна, без визија и без моќ на политичко убедување и мобилизација. Тоа е особено потребно за да се развие прецизна концепција за тоа како да се оформи реалноста – концепција која би можела да претстави конкретни политички промени во институционалниот и регулаторен економски

поредок, и којашто ќе претставува реални и различни алтернативи во светот на „приватното“ – кој, некако, стана сè поприсутен во последните три децении.

Политичкиот дискурс
НА АЛТЕРНАТИВИТЕ НА ПРИВАТИЗАЦИЈАТА –
„НАРОДНОТО/ОПШТОТО/ЗАЕДНИЧКОТО“
(*THE COMMONS*) или...

Во изминативе години, особено во земјите од англиското говорно подрачје, концептот на *the commons* (тука сфатен како „заедничка“ сопственост над доброта) или концептот на *the common* („колективното“) станаа прилично распространети и започнаа да играат одредена сè позабележителна улога – а тоа е развивање на прецизна концепција која ќе ги претставува реалните и различните алтернативи на „приватното“. *The commons*, главно, се однесува на природните добра и на материјалните ресурси (пр. вода, воздух, почва, шуми, суровини, растителен и животински свет, природни богатства и сл.) кои се дел од заедничкото; а, исто така, и на заедничките општествени и културни потенцијали (географски места, знаење, идеи, традиции и сл.).

Commons, всушност, означува:

а) *јавна сфера* (англ. *public sphere*) – јавни комуникации и општења, медиуми, јавност, јавно мислење (герм. '*Öffentlichkeit*');;

б) *јавен простор* (*public space*) – во којшто секој има право на слободен влез и користење за различни [оправдани – заб. прев] цели;

в) *јавен домен* (*public domain*) – простор отворен за активизам и,

поради тоа, често употребуван, кој не е под протекција на разни легални форми – како, на пример, регулативи за авторски и сродни права и сл. Во јуриспруденцијалниот и правосудниот систем тој се третира како мошне неодредена категорија!?

г) *јавни добра* (*public goods*) – „заеднички ресурси / мрежно поврзани работи / бесплатна [непрофитабилна] економија“ итн.;

д) *јавно управување* – кое се базира на „заедничка“ и други форми на сопственост; и, конечно, тоа означува

ѓ) *култура и економија на комуникација* или „заедничко правење / споделување / комуницирање и грижа за колективното“ [нашето, а не само моето]!

Гледаме дека *the commons* се состои од многу плочки на економскиот и културниот поредок отколку што тоа е случај со приватното. Политичката сила на овој концепт е токму во оваа мултиплицираност и во нивото на непосредната разбирливост која се однесува на секојдневните искуства и практики. Концепцискиот нагласок на „споделувањето“ е, во исто време, и повик на „заедничкото“ т.е. на „општиот интерес“ (лат. *utilitas publica*): тоа е работа на добра и ресурси кои се употребуваат, а можеби дури и се присвојуваат и споделуваат, од страна на луѓето – во нивен заеднички интерес и, според тоа, значи дека **пристапот до нив е јавен** (Ostrom/Laerhoven 2007; Rilling 2001, 2005; Rössler, 2001). [...]

Ставањето, на ова место, едноставни стратески цели како, на пример, „државна сопственост“ или „кооперативен карактер“ на добрата, услугите и претприемништвото би

било доста проблематично, и тоа од следниве причини: државните претпријатија (трговски друштва), како етатизирани капиталистички фирми, ги следат истите правила и истите или слични максими за максимирање на профитот – како и приватните претпријатија (а често се и понеефективни од нив) – па квалитативната разлика и не е сосема јасна. Државата, како политичка институција, може да пренесува различни економски цели и социјални врски, па оттука – *национализацијата на претпријатијата* може совршено да ја изрази политиката на [приватното] присвојување на општественото богатство од страна на политичката класа.

Оттука се поставува прашањето: Што е решавачко за тоа кои економски цели и правила за движењето и **трансформацијата на сопственоста** ќе бидат следени и како сето тоа политички да се изведе и организира? Мал поглед низ историјата на државно-социјалистичките економии може да нѝ послужи како пример за тоа кои конкретни алтернативи се во оптег. Покрај ова, широкораспространетата недоверба кон авторитарниот карактер на државно-бироградската „солуција“ наведува голем дел од популацијата кон оправдан *анти-стејтизам* (противдржавност) – којшто државата не ја гледа како дел од решението, туку како дел од проблемот. Пропагандата на неолибералниот пазарен радикализам, исто така, овде има оставено длабоки траги. И последно, но не и неважно, државно организираните добра и услуги во здравството, образованието, јавната достапност до информациите (библиотеки и интернет инфраструктура) – главно, најчесто, се во очајна состојба.

Од вака поставената аргументација, произлегува дека „поделбата на трудот“ и „базичната сигурност“ [која ѝ е толку потребна] на државата е одговорна за вака ниската вредност на добрата и услугите кои се пружаат, додека пак повисокиот квалитет на истиве би дошол кога тие би се присвоиле од приватни раце!? Оваа **дихотомија** нè води кон тоа да ги изедначиме државната сопственост и државното менаџирање - со сиромаштијата, а приватното - со богатството!? Државните ентитети се презрени, а приватните – респектирани; државните се сметаат за нешто што треба да биде надминато, а приватните – за нешто што има добра перспектива! Оваа наметнато конфронтирање од страна на неолибералната приватизација, потоа нѝ произведува и една наметната терминологија во поимите на политичкиот дискурс.

... ЈАВНОТО (*THE „PUBLIC“*)?

Позади сегашнава, нашироко прифатена, државна интервенција во сопственичките односи - којашто беше целосно одобрена за време на актуелнава [светска] криза - јасно се кристализираше т.н. *двојно сфаќање* на **државата**. Од една страна, државата и државната сопственост симболизираат медиум за реконструкција и продолжување на неолибералниот капитализам, како и комодификација и понатамошна негова [неисцрпна] „финансијализација“ – без оглед на подоцнежните варијации кои можат да се појават (тука, пред сè, мислам на генерализацијата на пазарот и т.н. *market ratio*). Од друга страна, пак, на новиот „државен активизам“ се гледа

како на конечно појавување на една алтернатива на приватизацијата во економијата и во социјалата и како општествено-политичко подотворање на нов развоен пат на капитализмот, па дури и негово надминување. [...]

Во оваа битка различниве предложени концепции на државата се наоѓаат, така да се изразам, во борбена готовност. На крајот, се чини дека не само економскиот поредок туку, исто така, и структурата и просторот на политичкото ќе бидат сменети. Поради тоа, развивањето и политичката презентација на проектот за „**лева [левичарска] држава**“ мора да има централно значење за левицата. Оттука, бидејќи политичкото не е лимитирано само на „државното“, па и конфронтациите кои настануваат околу политиката на приватизација не заземаат место само преку т.н. државен ентитет – ние би сакале да испитаме попрецизно зошто, и во ситуација на криза, концептот на „јавното“ не може да игра политички дискурзивна улога, надминувајќи ја реториката на „државата“ и на „национализацијата“, преку кој општествено-политичкиот проект би можел да биде сфатен како алтернатива на приватизационата политика – конкретизирајќи го, притоа, новото „лево“ разбирање на државата.

Основата на ваквата хипотеза не лежи само во тоа што концептот на јавното, очигледно, не е добро претставен и прифатен во секојдневната с[о]вест на луѓето, туку и во тоа што тука станува збор за една од „најголемите дихотомии“ на Западот – според зборовите на Норберто **Бобио** (итал. N. Bobbio). Ваквото историско изложување на некои значајни промени значи дека, преку семантиката, вие можете од јавното да формули-

рате централен пункт во политиката. Но, како и да е, историјата во исто време е и резервоар на многу бојазливи предлози и *општествени експерименти* – кои мораат внимателно и критички да бидат испитани.

„Јавното“ (англ. *the public* / герм. *Öffentliche*) е многу повеќе од „јавноста“ (*publicity* / *Öffentlichkeit*) којашто, главно, се идентификува со медиумскиот простор. Оттука, се јавуваат најразлични варијации и придавки коишто, во различни околности, означуваат различни нешта, како на пример: јавни добра, обезбедување на основни јавни услуги, јавна сопственост, јавни набавки и ресурси, јавен простор, јавни комуникации, јавна моќ [власт], јавни интереси и одлуки и слични зборови кои, во секојдневниот речник, се украсени со епитетот *јавни*. Дури, во најширока смисла, се говори и за „јавен живот“. Ваквиот јазик, навлегува и во срцевината на политичкото – особено во оној дел кога, под различни околности, јавното и приватното се наведени како антиподи. [...] Но, да не забораваме дека, пред сè, приватното и јавното се **социјални категории!**

ИСТОРИЈАТ И СОДРЖИНА НА ИДЕЈАТА

Големите варијации кои ги рефлектира историјата на погоре наведените термини, коишто во различни времиња имаа различни значења и контексти, и денес сè уште се оперативни (Rinken, 1988, 2002; Weintraub, 1997).

- Додека во Стара Грција разликата се правеше помеѓу *oikos*-от (домаќинството), како симбол на приватната сфера, и *polis*-от (општеството) како

симбол на јавната сфера – во Римската традиција *publicus* беше сферата кадешто до израз доаѓаше сувереноста на империјалното владеење и авторитетот на власта додека, пак, *privatus* беше синоним за „куќата“ т.е. *domus*-от (така и Hölscher, 1978).

- Во своето изворно значење „јавното“, погледнато и низ светлото на денешнинава, го сфаќаме во смисла на *транспарентно* или *достапно*. Спротивното на него би било нешто што е тајно, недостапно или скриено. Од вака дефинираното значење произлегува дека она што е јавно е вистинито и, исто така, праведно – кадешто нема ништо за криење, а нештата си постојат во еден добар поредок.

- Во XVII-от век на зборот му се додава и содржинската смисла која ја има придавката *common* (грч. *koinos* / лат. *communis*) па, во иднина, нормативната содржина на овој збор доаѓа преку политичката мисла – којашто го дефинира нејзиното политичко значење како „ориентација кон општото добро“ т.е. почнува да се употребува во смисла на „јавни добра, јавна употреба, јавна безбедност, јавен поредок“ и сл. (лат. *res publica* – заб. прев.). Во вака дадениот контекст, зборот *јавно* добива позитивна конотација и се поистоветува со *salus publica* (добар поредок, односно „здрав јавен систем“).

- Во XVIII век се јавува и третото значење на јавното, олицетворено во германскиот пандан на латинското *publicus* – '*Gemein*' (англ. *the common*), кое беше изложено и преку „*das Öffentliche*“ и тоа токму во времето кога зборот *publicus* почна да се поистоветува со државата (*state*) и власта (*government*). Тогаш зборот „јавно“ во суштина означуваше држав-

но, а [фабричкото] производство постоеше само во областа на приватната сопственост и концептот на „тајната“ приватност сега се наметна како опозициски на концептот на „јавното“.

- Од оваа точка почнува да се развива и историјатот на германското *Öffentlichkeit* – како најсоодветен превод на странскиот збор '*publicity*', чија етимологија влече корен од '*public*' со значење на нешто што е „отворено“ и достапно. И класичното значење на оваа конотација алудира токму на отвореноста на државниот живот: *Öffentlichkeit* гарантира правда и вистина! **Кант** ја развива *процедуралната теорија на демократијата* или на правото во којашто јавните начела играат клучна улога: „Сите дејствија кои се однесуваат на правата на другите човечки битија се погрешни ако нивните принципи се неспојливи со јавното“! Оттука, јасно е дека саморегулирањето, процедуралноста и јавноста секогаш одат рака под рака!

- Во текот на XIX век, конечно, овој термин го добива значењето на „јавно“ (*the public*) и започнува да се развива историјата на *јавното мислење* во т.н. либерални општества, каде што буржоаската јавна сфера е простор на приватните луѓе кои се собрале заедно за да постанат „јавност“. Од овој дискурс јавното станува „волја на индивидуите“ и причина за сè – но, сега, стеснето во рамката на буржоаскиот либерален парламентаризам, па вака изведената демократска легитимација на *bonum commune* (јавното добро) испливува на површината.

- [Во XX век] на *Öffentlichkeit* се гледа како на медиум кој е способен да

пружи „асоцијација т.е. интеграција без асимилација“ (Habermas), односно „обединување на различностите без нивно претопување“. Во последново столетие *Öffentlichkeit* се разграничи себеси на многу општествено специфични варијанти, во посебни социјални сфери (*Teilöffentlichkeiten*), коишто имаат и свои сопствени приоритети. [...]

Во денешно време, јавното првенствено ги има следниве **четири значења**:

- а) не-тајно, достапно и транспарентно;
- б) ориентираност кон заедничкото добро, кое подразбира примат на општиот интерес;
- в) државниот / владин дел од политичките односи во општеството (герм. *Staatlichkeit*); и, конечно,
- г) јавност и јавно мислење (герм. *Öffentlichkeit*) кое се гради преку медиумскиот простор. Секое од овие значења, во себе супсумира најразлични други конотации кои сочинуваат еден мошне широк дијапазон, во којшто има и одредена доза на „идеолошка завеса“...

Значи, јавното не исчезна во песокта на историјата туку сè уште, и те како, е во игра и може да биде ефективно! [...] На пример, **општинската сопственост**, како дел од јавното, е првиот историски обид на градската либерална бужоазија да ја осигура локалната инфраструктура (енергија, транспорт, водовод, канализација и сл.) – главно преку поддршката на приватниот капитал. И ова немаше никаква врска со *јавните услуги*, кои ќе се појават во 1920-те, и тоа под знамето на општинската социјална политика, и коишто ги

рефлектираа интересите на тогашната работничка и ниската средна класа (Kahrs, 2006).

Овие два големи политички простора перманентно се борат и константно се регенерираат како резултат на антагонизмот кој преовладува меѓу различните интереси и нивното позиционирање на „бојното поле“. Диференцијацијата на јавно и приватно е една од најфундаменталните дистинкции во општествениот живот воопшто и, во исто време, една од најнестабилните и најнеодредените – позади која не се крие никаква трајна константа, но кадешто самата поделба како таква е мошне постојана [т.е. „вечна“]...

ШТО Е „ЈАВНО“ КАКО КОНТРАСТ НА ПРИВАТНОТО?

Во оваа релација помеѓу нашиве „протагонисти“ (јавното и приватното) – одењето отаде приватното и индивидуалното во себе, нужно, подразбира размислување за *другите* и, конечно, за *општото*/заедничкото. Тоа е простор за дискусија и акција во коешто општеството е секогаш присутно – како база во којашто не се следени само приватните интереси, туку и интересите на *другите* и, последично на тоа, во овој простор испливува т.н. **социјална општост на заедничарењето** – којашто во погорната анализа беше спомената под називот *Öffentlichkeit* и која, во крајна линија, примарно се однесува на луѓето (заб. на народот сфатен како *demos*, а не како *ethnos*) и има разновидни значења во општествената реалност.

Öffentlichke, како социјално-политичка форма на општественото движе-

ње, е операција на *отворање* и *проширување* и, самата по себе, е предуслов за отвореноста и пристапноста – без оглед колку далечно тоа нѝ изгледа и без оглед колку луѓе тоа може да возбуди. Контролата на пристапноста до општото е поделена! Во нашиов контекст концептот на *Öffentlichke* суштински ги подигнува рампите за да може да се воспостави *еднаквост*, *бесплатна употреба* (*consumptio*), *комуникација* или *слободна соработка* и [политичка] *партиципација*! Но, во исто време, тој е и место кадешто се судираат спротивставените општествени интереси и знак дека, во ова множество на различни и опозициски настроени тенденции, се присутни и атрибутите на приватното и нужно е содржан и моментот на *нееднаквоста* – кој, пак, ги затвора пристапите за останатите преку ексклузивитетот на хиерархиската интеракција. Во буржоаското општество, *јавното* и *приватното* насила се меѓусебно спротивставени и вештачки се исклучуваат меѓу себе, на тој начин взаемно репродуцирајќи си го своето сопствено постоење.

Дистинкцијата јавно/приватно се рефлектира низ **две димензии** коишто, бидејќи се тесно поврзани, често е тешко да се држат одвоено: од една страна – политиката и економијата, државата и пазарот, јавната власт и приватната моќ, јавните фондови и приватниот капитал стојат едни наспроти други (проблемот кој тука се појавува е кој го претставува јавното и, во исто време, како тоа се инкорпорира – па се добива впечаток дека државата како *општост* е во контраст на *партикуларноста* на приватната форма на економија и пазар); од друга страна, пак, тука е присутна и димензијата на приватниот

живот на луѓето, на пример семејството и домот – во којшто свет се присутни чувства, интимности, лични разговори, мислења и погледи и кадешто е потребна извесна доза на заштита на овој простор т.е. тој да биде „скриен“ и таен за другите, истовремено постоејќи како контраст на јавниот живот и на јавната сфера која е арена за општење на многумина и кадешто општеството [*societas*] станува јавно... (Henning, 2007; Rinken, 2002; Brendgens, 2005; Habermas, 2004). Како членови на *граѓанско општество* ние истовремено егзистираме не само како јавни, туку и како приватни личности и ова е неопходно да се разбере, бидејќи [приватното на човекот] заслужува да биде и заштитено.

ЈАВНО И ПРИВАТНО: ДОПИРНИ ТОЧКИ

Обете погоре опишани „опозитни димензии“ си делуваат една на друга: јавното може да се приватизира, но реципрочно – и приватното може да стане јавно! Од овој аспект, стриктната дистинкција помеѓу она што е „приватно“ и она што е „јавно“, долгорочно гледано, ќе станува се помлитава, но и понатаму ќе има ефект. [...] Многубројните релации помеѓу јавното и приватното исто така се кристализираат и во многу хибридни форми кои, пак, прават да биде уште потешко да се утврди која страна доминира во даденото време. На пример, „приватните“ луѓе финансираат јавни добра и се служат со јавните услуги. [...]

Во регулативите кои се однесуваат на странските инвестиции, конкурентските услови [на пазарот], даноците,

безбедносните стандарди или индустријата – сега како да доминира приватниот капитал и неговите агенти. Државно воспоставеното право како да е супсумирано од „правото“ кое доаѓа од приватните зделки и договори или т.н. *soft law* [меко право] составено од разни кодекси, норми, правилници, стандарди и „водичи“ (сп. Picciotto, 2007). Од друга страна, пак, јавните претпријатија коишто се наметнуваат како „големи играчи“ - на пример, комуналните претпријатија во општините - понесени од незадржливата трка по профит, сè почесто ја напуштаат својата јавнополезна ориентација. Гледано од овој агол, се чини дека доминацијата на приватното сè уште останува нескршена.

Моќната хегемонија на приватното, којашто либералниот пазарен радикализам ја изгради во последните три децении, води кон неспоредливо окружување коешто создава *мноштво* кое е надвор од јавните добра и услуги т.е. е целосно исклучено од јавниот сектор... **„Јавното треба да остане јавно“** – инсистира и Велкер, еден од духовните татковци на германскиот либерализам (Welcker, 1864, p.744). [...] Употребата на јавните добра и услуги станува зависна од куповната моќ, а давањето на основните јавни услуги на граѓаните стануваат пазарно-финансиски контролирани; остатокот од јавните „оператори“ се немоќни во трката по профит *vis-à-vis* нивните приватни конкуренти и вака ослабениот јавен сектор, на кој му е недостапен [скапиот] рекламен медиумски простор, се испразнува од можностите за кадровско ојачување. [...]

На пример, во СР Германија, вкупниот износ на *јавните* [капитал-

ни] инвестиции од 2,8% од БДП (1992) речиси се преполови на 1,5% (2007). Истовремено, квантитетот на државниот активен капитал во финансискиот систем и во некои инфраструктурни области - како што се поштата, телекомуникациите, сообраќајот, логистиката, образованието, науката, социјалните работи и сл. - беше драстично стеснет и, така да се изразам, „помина низ бура“ секој обид да се сочува квалитетот на јавните услуги – кои, нели, првенствено, [треба да] ги рефлектираат интересите на потчинетите [кои се и најмногубројни] (Landefeld, 2008).

Згора на сè, а можеби и најважно, е тоа што **јавното исчезнува од јавната власт**: „Тоа што е јавно во власта е фактот што таа е *доверена од народот* и е *одговорна пред народот*! Таа е јавна затоа што уставот, легитимитетот и надзорот бараат *јавна процедура*... Конечно, таа е јавна сè додека во неа лежи одговорноста за стопанисувањето со јавните добра...“ (Rinken, 2002 – подвлеченото е мое).

Секој од овие три битни моменти е од централно значење за да се сфати денешното масовно „шиткање“ во насока на приватното и партикуларното. Оти приватизацијата на одредени сектори и системи, спроведена од страна на јавната власт започнувајќи од 1980-те па наваму, [веќе] во неколку наврати ги поткопа основните принципи за еднаков третман на секој еден *граѓанин* и, во многу случаи, таа го изедначи третманот на граѓанинот со третман на обичен *муштерија* [потрошувач] – кој, пак, нужно зависи од неговата куповна моќ (односно од [не]можноста да плати за она што инаку му следува).

Хегемонијата на приватното не се состои толку во тоа што ги супституира јавните вредности, туку повеќе во тоа што се предизвикуваат значајни промени во сферата на јавното – каде што сè се подведува на *пазарна логика* и операциите кои се изведуваат се подредени на тие [меркантилистички] цели и интереси. Сега тоа станува општа практика – имено, јавните услуги стануваат ексклузивни (!) само за оние кои имаат одреден удел во трошоците за нивно сервисирање и само тие можат да ги користат јавните добра и услуги – како, на пример, образованието и културата; или, пак, да уживаат во благодетите на јавната сопственост – како што се парковите, езерата, плажите, музеите; односно само тие ќе можат да имаат непречен пристап до јавниот простор (пр. транспортниот систем). Речено со јазикот на сопственичката теорија: Јавните добра се трансформираа во „**клубски добра**“, кои веќе не се отворени т.е. бесплатни и лесно достапни за секого и коишто почнуваат да генерираат нееднаквост, губејќи ја својата улога на одржување на благосостојбата.

Дури и државата [...] се маркетингизира и нејзините либерално-демократски институции (парламент, правосудство, политички субјекти) допуштаат сè повеќе и повеќе приватни аранжмани – како, на пример, тајни анекси [кај јавните набавки и тендери], префрлање на суверенитетот на приватни фирми-концесионери, комерцијализирање [на јавните служби] и сл.). Накратко, јавното сè повеќе се приватизира и, надвор од наводно функционирачкиот свет на приватното, се гради една системска продукција на општествена и политичка нееднак-

вост и исклучивост, како своевиден *modus operandi*. **Општото (заедничкото) станува безвредното!** [...]

Ова не значи ништо друго туку испарување на правата во политичката, индивидуалната и социјалната суверена сфера на користење, како и во сферата на политичкиот монопол на [рако]водење – кои, пак, традиционално се темелат на јавната сопственост и на јавната власт. Страничниот ефект, гледано од аспект на маркетинзирањето граѓанин, се состои токму во **деполитизацијата на јавното** – бидејќи тоа сега, примарно, ги следи економските максими.

Неодамнешната криза, во сферата на приватизационата политика - барем во Германија - доведе до првобитен **процес на ремуниципализација** (поопштинисување / рекомунализација) којшто, повторно, на сцена ја враќа јавната сопственост, но сега исчистена од механизмите на пазарниот калап и со едно поинакво сфаќање – дека треба да се почитуваат и интересите на останатите инволвирани протагонисти и дека, всушност, тие треба да се одбранат себеси од економското опкружување кое е стриктно профитно ориентирано. Овде се гледа дека „јавното“ во себе вклучува широк опсег на мошне различни форми на [ре]муниципализација без кои развојниот концепт на „заедничкото“ и/или на „јавното“ не би постоел и не би бил автоматски забележлив. Дотолку повеќе, преку овој процес на ремуниципализација, градовите и урбаните заедници повторно гледаат позитивен пример во т.н. комунални [јавни/заеднички] претпријатија – иако тие функционираат на сосем друга линија отколку бизнис-административната и пазарно ориентираната логика која е

позајмена од доменот на „приватното“ – и всушност, тие [општините/локалните единици] го преземаат на себе јавниот карактер којшто им допушта во предвид да ги земат интересите и потребите и на останатите. [...] Потенцирајќи ги веќе започнатите и очигледни промени во сопственичките форми, самата ремуниципализација е процес кој стои во основата на она што го нарекуваме *реполитизација на приватното* (конкретна политичка реализација на диверзитетот од интереси и потреби на граѓаните во општината), чишто социјално-економски квалитети (еднаквоста и ориентираноста кон заедничкото т.е. кон „нашето“) треба да бидат елаборирани. Ова треба да се стори со цел целите кои се сака да се постигнат - пр. ориентираноста кон поголема продукција на јавни услуги во склад со интересите на корисниците - да се претстават како реално дофатливи, и тоа преку демократскиот процес на носење одлуки. [...]

Втората димензија на дистанцирањето на јавното од приватното, исто така, оперира со различни исклучувања и подметнувања [кои треба да бидат демистифицирани]: на пример - индивидуалноста, интимноста и приватноста се **екстернализираат**, економски се валоризираат и пазарно се „процесуираат“ преку медиумите, па персоналното/приватното комплетно е проследено преку медиумскиот простор и со тоа станува обзнането т.е. јавно. [Вака поставениот концепт на] *Öffentlichkeit* – кој подолго време е обликуван преку пазарните максими – го ресубјективизира персоналното/приватното и го реструктурира како економски пазарен субјект – *маркетин*

зиран граѓанин, преку кој се сака, на мала врата, профитабилноста да се протне меѓу вредностите! Оваа т.н. *маркетна валоризација* [пазарно вреднување], всушност, е изведена како „приватизација на приватното“ (Henning, 2007) – за што Ричард Сенет вели дека настапи „крај на јавниот живот“ (Sennett, 2004). Оттука, како своевидно дополнително, можеме да заклучиме дека *личноста* е индивидуална и фундаментална [категирија] и не може просто да се сведе на *Ното оекономискус* во пазарното општество – бидејќи неговата скица, која константно нормативно се доградува, зад т.н. „свет заснован на економија“, остава мачни чувства на неисполнетост, празнина и страв [од неуспех]. Радикалната приватизација на приватното нè направи нас константно посиромашни, иако плаќаме сè повеќе за покривање на социјалните трошоци!

ПОЛИТИКАТА И ЈАВНОТО

[...] Политичкиот простор и политичките програми на **партиите** не се разликуваат многу околу тоа кој повеќе би се грижел за јавното, а кој за приватното. Постојат разноразни партии (на пример, работнички или народни) – но, не и партии на јавното, а секако ниту партии на приватното!? Ние, впрочем, овде имаме работа со мошне различни аршини за тоа кои се всушност атрибутите на *јавното*.

Во прилог на оваа теза би го додале и тоа дека различните социјално-политички сили имаат комплетно **различни погледи на јавното!** Според тоа, т.н. „критички едуцирана елита“ и „зафатената средна класа“ (Gero Neugebauer) ја култивираат државата

на благосостојба (*Welfare state*) а, во исто време, се создава и либертаријански, јавно-ориентиран етатизам – кој, пак, има значително различни планови за редистрибуција и авторитет *vis-à-vis* понижената средна класа и *vis-à-vis* центристичкиот неолиберализам на економската буржоазија, кој сака да ги спровне своите интереси при модернизацијата на државниот капитал. Притоа, не би сакал ни да ја споменам *државната ароганција* присутна кај финансиската елита.

Конечно, од традицијата на политичката историја, знаеме дека различните варијанти на значењето [на јавното] суштински се пронаоѓаат во либерализмот; од друга страна, пак, кај Маркс и кај традицијата која реферира на него, доминира ставањето еден покрај друг на држава/општество и политика/економија. [...]

Следејќи го развојниот пат на овој есеј, [ние веќе увидовме дека] говоренето за „јавното“ овде не значи ниту начин на производство, ниту економски поредок. Тоа не е прашање за тоталитетот, туку за **демократски социјализам** или за граѓански капитализам. Најкрај, *јавното* е само уште еден мал поим во дискурсот на политичкиот маневар на скриените *леви елитисти* или т.н. резигнирани другари, кои залутаа на едно друго ниво – во „граѓанското општество“. [...] Во целите на политичката економија [која претендира кон јавното] преовладува „благосостојбата како добивка за заедничкото“ (Dieter Klein). [...]

Гледајќи од овој аспект, а особено околу тоа прашањето каков алтернативен проект за јавното би можел да се дистанцира и да се постигнат неговите цели – можат особено да бидат иденти-

фикувани четири дилеми: *демократизација* или доминација; промоција на политичка, економска и општествена [не]еднаквост; првенство на ориентацијата која тежнее кон *заедничките добра*; и отворање на патот за *индивидуалноста* која доаѓа до израз преку справедлива партиципација во обезбедувањето на елементарни услови за живот. [. .]

Унапредувањето на „јавното“ значи ускладување на сопственоста со општествените односи, добра и/или мерки кои се потребни за одржување на *општиот интерес* (тука, пред сè, мислам на исхраната, домувањето и здравството, а потоа и на комуникациите, јавната власт и носењето политички одлуки). На овој начин, преку т.н. **ориентација кон заедничките добра**, ќе се постигне редукација на нееднаквоста, особено при дистрибуирањето на политичките добра (пр. партиципативноста и пристапот), како и демократизација или, со еден збор кажано, *генерализација* – но, притоа, создавајќи можности за развој на индивидуалноста. Основниот услов за трајното политичко свртување кон јавното лежи во масовната експанзија на јавните (или приватните) инвестиции во сферата на „јавното“ – чиишто ефект во областа на продуктивноста и на вработеноста е многу позначаен, отколку настојувањето да се поддржуваат [исклучиво] приватните инвеститори, најчесто преку разни даночни олеснувања и други форми на државна помош. [. .]

Јавната сопственост, како социјален однос кој го почитува нормативниот аспект, отфрла било какви општествени класи или групи и, првенствено, е ориентирана кон *заедничкото добро*. Таа може, многу полесно, да му стави

крај или барем да го редуцира регионалниот или локалниот дисбаланс, како и интернационалниот и глобален диспарат и, следствено на тоа, да го стабилизира макроекономскиот развој. Во оваа смисла, централниот критериум на **левоориентираната политика** во врска со јавните добра треба да се состои во тоа што добрата кои се произведени и наменети за секого, треба да можат и од секого да бидат употребувани – на тој начин минимизирајќи ги општествените нееднаквости кои постојат. [Оти] јавните добра [треба да] се *употребуваат* од луѓето како граѓани; додека, пак, приватните добра да се *купуваат* од луѓето како муштерии!

Она што денес нè се нуди како *јавни услуги* е, исто така, резултат на конфликтот кој тлее во врска со улогата на јавната власт. Гледано низ рамката на општите јавни услуги, во чиешто сервисирање партиципираат граѓаните на рамноправна основа (како на пример: пензионерските бенефиции, здравството, образованието, културата, рекреацијата, домувањето, мобилноста, комуникациите и сл.) – а во смисла на **минимализација на нееднаквоста** – се чини повеќе од потребна една експанзија на *демократска кооперација* и фундаментална *ориентација кон заедничкото*, којашто ќе може да го осигура давањето на овие услуги. Оттука, јавните услуги - а особено јавните социјални сервиси - мора да бидат сфатени како *социјално право* на граѓанинот, односно треба да бидат подведени под категоријата *барање* [а не молба или милостина]!

А, пак, „јавното обезбедување на услугите“ првенствено нè го опишува карактерот на пристапот до нив – тоа,

значи, ги подразбира оние добра или услуги кои се *отворени* и достапни за сите; поради ова, нивните цели се инклузивни наместо ексклузивни т.е. има пристапност која е ослободена од дискриминација. Она што се бара тука е, всушност, *континуирана сигурност* во снабдувањето, преку *пространа инклузивност* и *сестрана* [општествена] *достапност* до услугите – проследено со високо ниво на нивен квалитет по мошне достапна цена... независна од профитабилноста – која, пак, е основната водилка кај приватните агенции.

Базичната максима тука би била: **Не го фаворизирајте профитерството!** И токму овој критериум се однесува на универзалниот, еднаков пристап за сите. [. . .] Спротивно на неолибералистичкиот *Zeitgeist* (дух на времето) ова, исто така, значи дека треба да постои *слободен пристап* за специфични јавни услуги кои го обезбедуваат општиот интерес, и тоа *gratis* за корисниците или барем за одредени, специфични групи од нив. Во зависност од тоа колку се наплатува за јавните услуги, нивото на наплата треба да биде мерило против наметнување на економски и, пред сè, социјални стандарди во процесот на политичкото преговарање. Основните јавни социјални услуги кои се стремат кон вака даденото *ratio* за обезбедување „општи услови за продуцирање на капитал“ не се во можност да одговорат на поставената задача. Преговорите за понатамошно надминување на проблемот со пружањето на јавните услуги мора да се сосредоточи на следниве групи интереси: (а) оној на *општоста*; (б) оној на *корисниците* на услугата; (в) интересот на *работниците* кои ја даваат услугата; и, последно, (г) оној на „гласачкото тело“ кое ги

носи одлуките [населението т.е. електоратот, јавното мислење на популацијата, парламентот]. За преговорите ова би била рамката на *јавниот простор* т.е. на просторот кој би требало, допрва да биде создаден. Овде овие интереси можат да бидат артикулирани, конфликтите на интереси – проблематизирани и консензуалните решенија – најдени! Но, ова значи и (демократско и јавно) фаќање во костец со колизијата на интересите од којашто, пак, треба да произлезат [нови] можности и [различни] алтернативи за она што е „можно“ во контекстов на приватното обезбедување на услугите. Ова, исто така, е и прашање за *демократската партиципација* на работниците и на корисниците при обезбедувањето на јавните услуги во ваква форма, како и *евалуација* на нивните резултати (т.н. „контрола на квалитетот“) – преку вклучување транспарентен надзор на техничките и финансиски резултати...; контролни механизми...; независни регулаторни тела, како и правни средства и механизми за медијација.

Воглавно, поврзувањето на одделните логики и нормативни цели е и фактор во процесот на развивање на јавното. На пример, развојниот процес на **јавната сопственост** во себе вклучува: интервенција на јавната власт во материјата која се однесува на примарната дистрибуција, инвестиции, структурни и регионални политики, социјална легислатива, стандардизација, легислатива која се однесува на човековата околина, заштита на потрошувачите, деконцентрација на структурата на претприемништвото, кодeterminација на контролата врз банките и сл. Всушност, самото постоење на спојот меѓу производството, дистрибу-

цијата и корисноста - дури и во областа на јавните услуги како базични - бара оваков комплекс на политики за јавното. Да го земеме за пример *здравствениот систем* кој е ставен по старателство на профитно мотивираната фармацевтска индустрија. Тој, без широка општествена поддршка, во овој „нормален“ постоечки капитализам, порано или подоцна, ќе падне во прегратката на мотивот за профит по секоја цена. [...]

Строгиот и **радикално демократски пристап** на сите нивоа, пропратен со [паралелен] процес на дискусија и расправа, на преговарање, социјално конфронтирање и спогодбено одлучување – може да го направи полесно формирањето на многу компетитивни фактори и дивергентни интереси во единствен пат кој нема да биде самоуништувачки; и, исто така, може да ја направи возможна *политичката интеграција* а, оттука, да го осигура установувањето и реализацијата на општиот јавен интерес во конкретните акции.

Длабоката **криза** која ја зафати радикалната неолибералистичка приватна ориентација, и која со неочекувана динамика почна да се прекршува некаде од 2008 година, не даде пример за некое позначајно поместување од моќните вкоренети позиции на досегашнава [очигледно погрешна] политика. Прилично перфидно, дури се играше и на јавната карта, а со цел возобновување на пазарниот радикализам!? Загубите се социјализираа, мобилизирајќи стотици милијарди [долари] од државните фондови за т.н. „спасување“ [на системот] – но, притоа, не профункционираа никакви поинакви механизми за редистрибуција.

Неолибералниот Кејнзијанизам (Alt-vater) започна да се имплементира, а единствената можност која ја понуди е онаа за „консолидација“ и рекапитализација. Сепак, јавното повторно стана [актуелно] прашање!

Но, политиката на јавното мора да ги земе в обзир нејзините сопствени цели и ефикасни критериуми. Она што е апсолвирано како **непотчинувачки проект** на политички промени се движи во насока кон трансформација и на јавното – која би била спротивност на кризната политичка мобилизација и која ќе се темели на преостанатите јавни ресурси, но притоа знаејќи дека си има работа со истите моќни неолиберални капиталистички играчи. Ова е оригинална алтернатива и можеен втор столб на општествената репродукција! И уште една работа – јавното може, кажано со секојдневен речник, да стане ефективен *медиум за солидарност* ако се овозможи и понуди еднаква партиципација и заедничко присвојување на елементарните услови за живот – претставувајќи, на тој начин, „*conditio humana* за личните слободи“ (Klein, 2008). Впрочем, јавното не е само константно релативен антипод на приватното, туку и медијатор помеѓу индивидуата и општеството и, оттука, тоа постанува клучен медиум на демократската политика.

Според досега кажаното, **левата трансформациона политика** во себе би вклучувала: (а) употреба и, во исто време, менување на „тврдите“ државни инструменти во прагматични и *практични мерки*; (б) потоа, развивање на *алтернативни развојни моменти* – преку комплексен политички проект на јавното, како своевидна траекторија на буржоаско-капиталистичкото опш-

тество... и (в) конечно, овозможување на политики кои ќе ја употребат визионерската моќ на идејата за заедничкото, [создавајќи] поредок кој ќе нѝ ги открие патиштата за фундаментална трансформација на капитализмот.